

La duquesa de Langeais

Norberto Alcover

Un paisatge a la costa mallorquina durant el domini francès. Un militar que assisteix a una cerimònia religiosa a l'església del lloc per commemorar la seva victòria. El cor del temple on, rere la reixa de rigor, s'oculten unes carmelites. El militar, el famós general Armand de Montriveau, aconsegueix entrevistar-se amb Antoinette, ara religiosa contemplativa i abans duquesa de Langeais. Un crit esgarriant de la monja, en presència de la seva superiora, que assisteix a la trobada: el general és el seu amant, l'amant de la religiosa. Fosa a negre.

Des d'aquest moment i en *flashback*, la història dels amors entre la duquesa de Langeais i el general Armand de Montriveau, que, després de la fugida de la dona, intentarà trobar-la, fins a descobrir-la en aquesta església de la costa mallorquina, al seu convent... I un final estremidor, tan terrible com cínic, en la línia del millor cinema francès, el d'origen il·lustrat i *épatant*: «Segurament ha estat només un poema», afirmarà el general mentre, des de la seva nau, contempla la mar i una lleu retxa de cel. El temps. L'eternitat.

Amb aquesta trama, un dels més grans cineastes moderns i el menys convencional dels components de la *nouvelle vague*, el que fos redactor en cap de *Cahiers du Cinéma* en el seu millor moment (el moment més teòric), aquest excèntric, reservat i sempre distant Jacques Rivette (Rouen, 1928), amb aquesta trama, tan elemental, aconsegueix la pel·lícula més experimental dels darrers deu anys, i tot

això com si no tingués importància, sense el suport dels mitjans i per descomptat sense el rumor de les grans publicacions cinematogràfiques espanyoles. Una pel·lícula més. Una més entre l'aldarull de tanta farfolla i de tant de colorí digital escampat per les nostres pantalles.

Volem insistir en aquesta dada, en l'originalitat experimental del film, una de les històries d'amor boig més detonant d'un temps ençà. Un film rabiosament sentimental, però amb un llenguatge fred, perfeccionista i meticulós, un llenguatge posat al servei d'aquesta mateixa història, tan boja com complexa en la seva tremenda humanitat: l'etern xoc entre la sospita femenina i el desig masculí. Dos mons en contradicció permanent. Quasi fins a fregar un exquisit *kitsch* postmodern. Una subtileza d'alt voltatge. *Rarissima avis*.

Amb la presència de Rivette mateix en l'elaboració del delineat guió, inspirat en l'obra d'Honoré de Balzac, un autor ja visitat anteriorment (*La belle noiseuse*, 1991), el nostre director conjuga una imatge absolutament descriptiva dels seus personatges i del seu univers contextual, en què adquireixen forma i sentit, i uns comentaris en *off*, però també escrits en pantalla, de tal manera que l'espectador pugui distanciar-se de tot recurs emocional tal vegada provocat per les imatges en qüestió.

El text i la veu que el llegeix per a nosaltres impedeixen emocionar-nos en excés davant les eventualitats d'aquesta fascinació que la duquesa

de Langeais exerceix sobre el general Montriveau, el progressiu amor d'aquella per aquest i, en fi, aquest joc que al començament és quasi pervers, sota capa de virtut, i al final es transforma en passió que torna boja la dona entre enamorada i virtuosa, per a desesperació del general abandonat. Embolcallats amb aquest halo de mesquinesa burgesa però també aristocràtica, que tant agrada a Balzac, l'home i la dona seran incapaços d'estimar-se fins al contacte físic, cosa que donarà lloc a un erotisme de rara perfecció, molt en la línia de Rohmer i no menys del millor Truffaut.

Una dimensió de la *nouvelle vague* poques vegades esmentada: el pudor, quasi un amanerament que indica sigil en el tractament de l'amor, si bé es deu a raons socials menyspreables. Tot un discurs estètic que, en l'actualitat, a penes fregam en els productes audiovisuals.

Així, als salons del París distant de les lluites europees del menyspreat Bonaparte, a qui venera el general protagonista, assistim a la persecució de la duquessa per part de Montriveau, en una genial multiplicació d'escenes quasi cursis però que "la forma narrativa" de Rivette torna excel·lent mostrar de les eventualitats dels humans en aquest art subtil i de vegades vulgar de perseguir-se per trobar-se i tal vegada destruir-se.

Ella es desfà en gests límits, a la manera de les heroïnes del cinema mut (cal tenir aquesta dada molt present), mentre ell es llança sobre ella com aquells galants dels anys vint amb les seves cabelleres al vent i les seves abraçades embogides. La càmera llisca quasi sense que la noti l'espectador, testimoni quasi imperceptible de tot el que succeeix davant nosaltres, de panoràmica en panoràmica, de *tràveling* en *tràveling*, fins a ficar-nos en el cor mateix de l'acció i provocar-nos aquest

sentiment dolorit de qui desitja i no aconsegueix, però també de qui desitja però no s'atreveix per les conseqüències socials i la moral dominant. Dit d'una altra manera, es consent de pensament però no d'obra...

Si Guillaume Depardieu està bé (no més), Jeanne Balibar, bastant desconeguda a Espanya, aconsegueix una de les millors interpretacions dels darrers anys: subtil però intensa, delicada però apassionada, tan femenina com fora de si mateixa, amb un domini corporal excel·lent i amb una icona vertical tan atractiva, consumada al rostre tallat a pic, agressiu com cap altre, resulta una mescla detonant de l'esperit carmelita tradicional i l'abús burgès/aristocràtic d'una dama parisenc en un instant hipòcrita però al mateix temps il·lustrat. El seu personatge queda a les nostres pupil·les no pels efectes especials "des de fora" sinó pels seus «efectes especials» des de dins. Això és interpretar, no tant des del mètode ianquí, sinó des de la tradició dramàtica europea, i molt especialment francesa. Jeanne Balibar és una duquessa de Langeais/carmelita Antoinette perfecta. Sense alarmismes visuals. Només mitjançant les seves capacitats executives com a tals. I de vegades ens recorda un poc aquesta fredor dramàtica de la *buñuelesca* Catherine Deneuve. I no és un referent nemi.

Cal veure aquesta història, tan feroçment distanciada, de Jacques Rivette. Entre altres raons, per descobrir, un poc en la línia del també coetani Resnais, que la lentitud a l'hora de rodar, i en la mesura que es té la capacitat de no fatigar l'espectador, és una de les capacitats més rellevants del cinema com a film d'art: el cinema com a temporalitat. De tal manera que l'espectador sigui portat per la càmera fins a la densitat de la pantalla i visqui i mori amb ella. Excel·lent. ■

